9. SINIF | 1. DÖNEM - 1. YAZILI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI • SÖZÜN İNCELİĞİ

Adı Soyadı: ..... Sınıf/No: ..... Puan: .....

Açık uçlu ve kısa cevaplı, bağlam ve beceri temelli özgün yazılı çalışması. Toplam 100 puan.

1. Aşağıdaki özgün şiiri okuyunuz. (20 puan)

ESKİ İSTASYON

Akşam iner, susar eski istasyon,
Raylarda solmuş bir zaman uzanır.
Bir avuç hatıra taşır son vagon,
Gidenin ardından umut yeşerir.

a) Altı çizili dört sözcüğün bağlamdaki anlamını aşağıdaki seçeneklerden uygun olanıyla eşleştiriniz. Her sözcük için anlamın numarasını yazınız. (8 puan)

Sözcük	Anlam numarası	Bağlama uygun sözlük anlamları
susar	.....	1. Rengini veya canlılığını yitirmiş olmak
solmuş	.....	2. Yeniden doğmak, güçlenmek, canlanmak
avuç	.....	3. Ses çıkarmamak, sessizliğe bürünmek
yeşerir	.....	4. Az miktarda, küçük birikim

b) Şiirin baskın duygusunu yazınız. Bunu bir dizeyle ilişkilendiriniz. (4 puan)

c) “Bir avuç hatıra taşır son vagon” dizesinde “bir avuç” ifadesinin oluşturduğu anlam inceliğini ve söz sanatını açıklayınız. (8 puan)

2. Aşağıdaki özgün şiiri okuyunuz. (10 puan)

EMEK

Bir fidan diktim sabahın serinliğine,
Bir damla su verdim, sabırla bekledim.
Kökleri görünmezdi, yine de inandım;
Gölgesinde dinlendiğim gün anladım:
Emek, sessizce büyüyen bir ağaçmış.

a) Şiirde emeğin ağaca benzetilmesinden hareketle şairin emek anlayışını açıklayınız. (5 puan)

b) Şiirdeki sabır, sorumluluk ve umut değerlerinden ikisini seçip ilgili dizelerle ilişkilendiriniz. (5 puan)

3. Bir okulun “Sanatın Malzemesi” sergisinde şu köşeler hazırlanmıştır. (10 puan)

I. Köşede bir sanatçı sözcüklerle öykü yazmaktadır. II. Köşede bir sanatçı mermerden figür yontmaktadır. III. Köşede oyuncular sahnede canlandırma yapmaktadır. IV. Köşede sanatçı kemanıyla ezgi seslendirmektedir. V. Köşede bir sanatçı tuval üzerine renkler uygulamaktadır.

Her köşedeki sanatın adını ve fonetik/işitsel, görsel, ritmik sınıflarından hangisine ait olduğunu tabloya yazınız. (Her doğru sınıflandırma ve sanat adı toplam 2 puan)

Köşe	Sanatın adı	Sanatın sınıfı
I	.....	.....
II	.....	.....
III	.....	.....
IV	.....	.....
V	.....	.....

Aşağıdaki özgün deneme metnini okuyunuz; 4, 5 ve 6. soruları buna göre cevaplayınız.

YAVAŞ OKUMANIN DEĞERİ

Bugün birçok kişi bir kitabı bitirdiği sayfa sayısıyla övünüyor. Oysa okumak, yalnızca satırları geride bırakmak mıdır? Bana kalırsa iyi bir okur, metnin içinde durmayı da bilir. Bir cümleyi ikinci kez okuduğumuzda ilk seferde görmediğimiz bir ayrıntı belirir. Sözcükler, toprağın altındaki tohumlar gibidir; dikkatle beklendiklerinde anlamları filizlenir. Hızla geçilen sayfalar bazen bellekte iz bırakmazken üzerinde düşünülen tek bir paragraf yıllarca bizimle kalabilir. Eskiden okurların kitap kenarlarına not düşmesi, cümlelerin yanına küçük işaretler koyması boşuna değildi. Şimdi bazı okurlar, metne dönmeyi zaman kaybı sayıyor. Oysa yeniden okumak, aynı yoldan geçerken daha önce fark edilmeyen bir kapıyı görmektir. Okumayı yarışa çevirmek yerine metinle konuşmayı öğrenmeliyiz.

4. Metnin konusunu, ana düşüncesini ve yazılış amacını birbirinden ayırarak yazınız. (15 puan)

Öge	Yanıt
Konu	
Ana düşünce	
Yazılış amacı	

5. Metnin anlatım özelliklerini inceleyiniz. (15 puan)

a) Metinde ağır basan anlatım biçimini yazınız ve gerekçelendiriniz. (5 puan)

b) Metinden bir benzetme ve bir karşılaştırma örneği seçerek hangi ifadelerin bu işlevi gördüğünü açıklayınız. (10 puan)

6. Metinde eski okurların ve günümüzün bazı okurlarının okuma alışkanlıkları nasıl karşılaştırılmıştır? Bu karşılaştırmanın yazarın savını güçlendirme biçimini açıklayınız. (10 puan)

7. Aşağıdaki özgün dizeleri okuyup istenen yazıyı oluşturunuz. (20 puan)

KIYIDA

Ufukta ince bir ışık, deniz uykudan uyanır,
Islak taşlara vurur dalganın gümüş sesi.
Rüzgâr eski bir şarkıyı kıyıya bırakır,
Martılar göğe çizer sabahın ilk hevesini.

Şiirin deniz, ışık, rüzgâr, ses ve sabah imgelerinden hareketle kıyıda gün doğumunu anlatan en az beş cümlelik betimleyici bir paragraf yazınız. Metninizde görme ve işitme duyularına sesleniniz; şiirin huzur ve yenilenme duygusunu yansıtınız. Özgün anlatıma, yazım ve noktalama kurallarına dikkat ediniz.

CEVAP ANAHTARI VE PUANLAMA

1. soru (20 puan)

a) susar → 3; solmuş → 1; avuç → 4; yeşerir → 2. Her doğru eşleştirme 2 puan (8).

b) Özlemle iç içe umut / geçmişe özlem ve geleceğe umut. “Gidenin ardından umut yeşerir” gibi bir dizeyle temellendirilmesi beklenir (4).

c) “Bir avuç” ifadesi azlığı, sınırlı miktarı anlatır; hatıraların sayıca az fakat değerli oluşunu hissettirir. Sözcük gerçek ölçü anlamından uzaklaşıp mecazlı kullanılmıştır. Söz sanatı olarak mecazlı söyleyiş kabul edilir; “bir avuç hatıra”daki ölçü aktarımı gerekçeli anlatılmalıdır. (Sanatı/anlam aktarımını belirleme 4, bağlama katkısını açıklama 4).

2. soru (10 puan)

a) Emek, sonucu hemen görülmeyen; sabırla, süreklilikle büyüyen bir süreçtir. Fidanın zamanla ağaca dönüşmesi buna örnektir (5).

b) Örnek: “sabırla bekledim” sabrı, “Bir damla su verdim” sorumluluğu, “yine de inandım” umudu gösterir. Seçilen iki değer ve dizeyle ilişkilendirme birlikte 5 puandır.

3. soru (10 puan)

Köşe	Sanat	Sınıf
I	Edebiyat	Fonetik / işitsel
II	Heykel	Görsel
III	Tiyatro	Ritmik
IV	Müzik	Fonetik / işitsel
V	Resim	Görsel

Her satır 2 puan: sanat adı 1, sınıfı 1.

4. soru (15 puan)

Konu: Okuma hızı ile derinlemesine okuma arasındaki ilişki (5). Ana düşünce: Nitelikli okuma, sayfa sayısından çok metin üzerinde düşünmeyi ve gerektiğinde yeniden okumayı gerektirir (5). Yazılış amacı: Okuru hızlı okuma yarışına kapılmadan bilinçli, dikkatli okumaya yönlendirmek (5).

CEVAP ANAHTARI VE PUANLAMA (DEVAM)

5. soru (15 puan)

a) Tartışmacı anlatım. Yazar, “çok sayfa okumak başarıdır” düşüncesini sorgulayarak kendi görüşünü savunur. Doğru biçim 3, gerekçe 2 puan.

b) Benzetme: “Sözcükler, toprağın altındaki tohumlar gibidir” (5). Karşılaştırma: “Hızla geçilen sayfalar bazen bellekte iz bırakmazken üzerinde düşünülen tek bir paragraf yıllarca bizimle kalabilir” (5). İfade ve işlevin birlikte belirtilmesi beklenir.

6. soru (10 puan)

Eski okurlar kitap kenarlarına not alıp metne yeniden dönerek dikkatli okuma yaparken günümüzde bazı okurlar yeniden okumayı zaman kaybı sayar (6). Bu karşıtlık, yazarın okumanın nicelikten çok anlam kurma süreci olduğu görüşünü somutlaştırır (4).

7. soru (20 puan)

Örnek yanıt: “Sabahın ilk ışığı ufuk çizgisini ince bir altın şeride çevirmişti. Deniz, uykudan yeni uyanmış gibi ağır ağır kıpırdanıyordu. Dalgalar ıslak taşlara dokundukça kıyıda yumuşak bir ses yükseliyordu. Serin rüzgâr yüzüme değiyor, uzaklardan gelen martı çığlıkları sessizliği bölüyordu. Gökyüzü aydınlandıkça kıyı, yeni bir güne açılan huzurlu bir kapıya benziyordu.”

Puanlama: Şiirin tema ve imgelerini yansıtma 4; görme ve işitme duyularına dayalı etkili betimleme 5; en az beş anlamlı cümle 3; özgün ve tutarlı üslup 4; yazım ve noktalama 4. Farklı, uygun yaratıcı yanıtlar da tam puan alabilir.

ÖĞRENME ÇIKTISI – BECERİ EŞLEŞTİRMESİ

Soru	Çıktı	Ölçülen beceri
1	TDE2.2	Belirleme, muhakeme, çıkarım
2	TDE2.2	Çözümleme, yorumlama
3	TDE2.2	Sınıflandırma
4	TDE2.2	Çözümleme
5	TDE2.2	Çözümleme, çıkarım
6	TDE2.2	Karşılaştırma
7	TDE4.1–TDE4.4	Yazma, yansıtma, yorumlama

Puan dağılımı: 1 (8+4+8=20), 2 (5+5=10), 3 (10), 4 (15), 5 (5+10=15), 6 (10), 7 (20). Toplam: 100 puan.

Bu çalışma, yüklenen örneğin kazanım ve beceri çerçevesi esas alınarak hazırlanmış özgün bir sınav taslağıdır; resmî sınav belgesi değildir.